

**विभागीय, जिल्हा व तहसिल स्तरावर भ्रष्टाचार निर्मूलन
समित्या व दक्षता पथके याबाबत सर्वसमावेशक आदेश**

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : अहत १६१०/प्र.क्र.६४/१०/११-अ
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : ४ फेब्रुवारी, २०११

- संदर्भ :- १) शासन परिपत्रक क्र.सीडीआर १०९६/प्र.क्र.२०/९६/११, दिनांक १३ डिसेंबर, १९९६.
२) शासन परिपत्रक क्र.भ्रनिस १०९७/५०/प्र.क्र.२४/९७/१८-अ, दिनांक ११ मार्च, १९९७.
३) शासन परिपत्रक क्र.भ्रष्टानि २००१/प्र.क्र.७/११-अ, दिनांक १६ जून, २००१.
४) शासन परिपत्रक क्र.भ्रष्टानि २००२/प्र.क्र.७/११-अ, दिनांक १० ऑक्टोबर, २००२.
५) शासन परिपत्रक क्र.भ्रष्टानि २००२/प्र.क्र.७/११-अ, दिनांक ५ मार्च, २००३.
६) शासन परिपत्रक क्र.भ्रनिस २००७/प्र.क्र.८/०७/११-अ, दिनांक २६ डिसेंबर, २००७
७) शासन परिपत्रक क्र.अहत १६०८/प्र.क्र.४७/०८/११-अ, दिनांक १ नोव्हेंबर, २००८.
८) शासन परिपत्रक क्र.अहत १६०८/प्र.क्र.४७/०८/११-अ, दिनांक ३ नोव्हेंबर, २००८.
९) शासन परिपत्रक क्र.अहत १६०८/प्र.क्र.४७/०८/११-अ, दिनांक ३ ऑगस्ट, २००९
१०) शासन परिपत्रक क्र.अहत १६०९/प्र.क्र.८२/०९/११-अ, दिनांक ३ ऑगस्ट, २००९

परिपत्रक

शासन यंत्रणेतील भ्रष्टाचाराचे समूळ निर्मूलन करण्याचे धोरण राबविण्यासाठी शासन सतत प्रयत्नशील आहे. त्याचाच एक भाग म्हणून शासकीय कर्मचाऱ्यांविरुद्ध प्राप्त होणाऱ्या तक्रारींबाबत पाठपुरावा करण्यासाठी विभागीय, जिल्हा, तालुका पातळीवर भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्या स्थापन करण्याबाबत शासनाने निर्णय घेतला होता. त्याबाबत वेळोवेळी संदर्भांकित परिपत्रके निर्गमित करण्यात आली होती. सदर सर्व परिपत्रकांचा आढावा घेऊन **संदर्भात नमूद केलेली सर्व परिपत्रके अधिक्रमित करून**, विभागनिहाय जिल्हास्तरीय दक्षता समित्या, विभागीय, जिल्हा व तहसिल स्तरावर भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्या यांची रचना, त्यावरील अशासकीय सदस्यांच्या नियुक्त्या, कार्यकक्षा, बैठकांची वारंवारिता व कार्यपद्धती याबाबत खालील प्रमाणे सर्व समावेशक आदेश देण्यात येत आहेत.

२. भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांची रचना:-

(अ) विभागीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती :- या समितीत खालीलप्रमाणे सदस्य असतील :-

१) विभागीय आयुक्त	..	अध्यक्ष
२) पोलीस उप महानिरीक्षक/पोलीस आयुक्त	..	सदस्य
३) पोलीस अधीक्षक, लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग	..	सदस्य
४) मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग	..	सदस्य
५) मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग	..	सदस्य
६) अधीक्षक, कृषि अधिकारी	..	सदस्य
७) मुख्य वनरक्षक	..	सदस्य

८) सह निबंधक, सहकारी संस्था	.. सदस्य
९) अशासकीय सदस्य (किमान ५ व कमाल १०)	.. सदस्य
१०) उप आयुक्त (महसूल)	.. सदस्य - सचिव

(ब) जिल्हा स्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती :- या समितीत खालीलप्रमाणे सदस्य असतील :-

१) जिल्हाधिकारी	.. अध्यक्ष
२) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	.. सदस्य
३) पोलीस अधीक्षक	.. सदस्य
४) पोलीस अधीक्षक, लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग	.. सदस्य
५) अधीक्षक/कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग	.. सदस्य
६) अधीक्षक/कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग	.. सदस्य
७) विभागीय मृद संधारण अधिकारी	.. सदस्य
८) जिल्हा उप निबंधक, सहकारी संस्था	.. सदस्य
९) अशासकीय सदस्य (किमान ५ व कमाल १०)	.. सदस्य
१०) निवासी उप जिल्हाधिकारी	.. सदस्य - सचिव

(क) तालुका स्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती :- या समितीत खालीलप्रमाणे सदस्य असतील :-

१) तहसिलचे प्रभारी सहायक किंवा उप जिल्हाधिकारी	.. अध्यक्ष
२) पोलीस उप अधीक्षक	.. सदस्य
३) उप अभियंता, जलसंपदा विभाग	.. सदस्य
४) उप अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग	.. सदस्य
५) उप विभागीय मृद संधारण अधिकारी	.. सदस्य
६) सहायक/उप निबंधक, सहकारी संस्था	.. सदस्य
७) गट विकास अधिकारी	.. सदस्य
८) अशासकीय सदस्य (किमान ३ व कमाल ५)	.. सदस्य
९) तहसिलदार	.. सदस्य - सचिव

३. विभागीय, जिल्हा स्तरीय, तालुका स्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांवरील अशासकीय सदस्यांच्या नेमणुकीचे गट :- विभागीय/जिल्हा/तालुका स्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांमधील अशासकीय सदस्यांची नेमणूक समाजाच्या खालील गटांमधील व्यक्तींमधून केली जाईल.

- १) शासकीय व संरक्षण दलातील सेवानिवृत्त व्यक्ती
- २) स्वातंत्र्य सैनिक
- ३) स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी
- ४) लोकांचा विश्वास संपादन केलेल्या व्यक्ती
- ५) लोक प्रतिनिधी
- ६) श्री अण्णा हजारे सुचवितील अशी व्यक्ती
- ७) प्राचार्य
- ८) समाजसेवक

विभागीय/जिल्हा/तालुकास्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीवर अशासकीय सदस्यांची नेमणूक करताना प्रत्येकी एक सदस्य, (१) महिला, (२) अनुसूचित जाती/जमाती, (३) विमुक्त व भटक्या जाती/जमाती, (४) इतर मागासवर्गीय या प्रवर्गामधून निवडणे आवश्यक राहिल. मात्र, कोणत्याही परिस्थितीत अशासकीय सदस्यांची एकूण संख्या १० पेक्षा अधिक राहणार नाही.

४. विभागीय, जिल्हा व तालुका स्तरावरील भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांवर अशासकीय सदस्यांच्या नेमणूकीबाबत कार्यपद्धती :- विभागीय, जिल्हा व तालुका स्तरावरील भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांवर अशासकीय सदस्यांची नेमणूक करण्याची कार्यवाही जलदगतीने व्हावी यादृष्टीने विभागीय जिल्हा व तालुका स्तरावरील भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांवर अशासकीय सदस्यांच्या नियुक्तीची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे विहित करण्यात येत आहे.

१) **विभागीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती :-** विभागीय आयुक्तांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील जिल्हाधिकाऱ्यांकडून विभागीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीवरील अशासकीय सदस्यांच्या नियुक्तीसाठी शिफारशी मागवाव्यात आणि सदर शिफारशी तसेच, विभागीय आयुक्तांच्या नजरेत या समितीवर काम करण्यास योग्य अन्य काही नावे असल्यास, त्यामधून या व्यक्तींचे पोलीस अहवाल विचारात घेऊन नियुक्त करावी. असे करताना, उपरोक्त परिच्छेदात नमूद सर्व घटकांना सदर समितीवर प्रतिनिधीत्व प्राप्त होईल याबाबत दक्षता घ्यावी.

२) **जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती :-** जिल्हाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या जिल्ह्यातील योग्य व्यक्तींची त्यांचे पोलीस अहवाल लक्षात घेऊन आवश्यक त्या प्रमाणात जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीवरील सदस्यांची नियुक्ती करावी. असे करताना, उपरोक्त परिच्छेदात नमूद सर्व घटकांना सदर समितीवर प्रतिनिधीत्व प्राप्त होईल याबाबत दक्षता घ्यावी.

३) **तालुका भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती :-** जिल्हाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील तालुक्यांमध्ये त्या त्या तालुक्यामधील रहिवाशी असलेल्या योग्य व्यक्तींची त्यांचे पोलीस अहवाल लक्षात घेऊन आवश्यक त्या प्रमाणात तालुका भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीवरील सदस्यांची नियुक्ती करावी. असे करताना, उपरोक्त परिच्छेदात नमूद सर्व घटकांना सदर समितीवर प्रतिनिधीत्व प्राप्त होईल याबाबत दक्षता घ्यावी.

उपरोक्त समित्यांवर अशासकीय सदस्यांच्या नियुक्त्या करताना संबंधित व्यक्तींचा पोलीस अहवाल प्राप्त करून घेणे बंधनकारक आहे. मात्र, पोलीस अहवाल प्राप्त करण्यास लागणारा कालावधी विचारात घेता सर्वसाधारण माहिती व संबंधितांकडून प्रमाणपत्र घेऊन प्रथम नियुक्ती करून नंतर पोलीस अहवाल प्राप्त करून घेण्याबाबतही विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकारी यांनी विचार करावा. एखाद्या सदस्याच्या नियुक्तीनंतर प्राप्त झालेला पोलीस अहवाल प्रतिकूल असेल तर अशा सदस्याची नियुक्ती रद्द करण्यात यावी.

५. भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांवरील अशासकीय सदस्यांचा कार्यकाल: या समित्यांवरील अशासकीय सदस्यांचा कार्यकाल दोन वर्षे इतका राहिल. अशासकीय सदस्य म्हणून सध्या करण्यात आलेल्या नियुक्त्या त्या सदस्यांचा दोन वर्षांचा कालावधी पूर्ण होईपर्यंत कायम राहतील.

६. भ्रष्टाचार निर्मूलन समित्यांची कार्यकक्षा :- या समित्यांची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल.

(अ) विलंब, गैरव्यवहार, अकार्यक्षमता व इतर कारणाने होणाऱ्या भ्रष्टाचाराबाबतच्या तक्रारींची/ गान्हाण्यांची दखल घेणे म्हणजेच आलेल्या विशिष्ट अभिकथनाबाबत स्वतंत्रपणे प्राथमिक चौकशी करण्याच्या दृष्टीने तजवीज करणे.

- (ब) तीन महिन्यातून एकदा (जून महिन्यात, सप्टेंबर महिन्यात, डिसेंबर महिन्यात व मार्च महिन्यात) म्हणजेच ३ महिन्यात आलेल्या तक्रारींचे व त्यावर केलेल्या उपाययोजनांबाबतचा आढावा घेऊन प्रलंबित प्रकरणांवर सत्वर कार्यवाही होईल याबद्दल मार्गदर्शन करणे.
- (क) भ्रष्टाचार कोणत्या क्षेत्रात/ठिकाणी घडत आहे याबद्दल माहिती घेणे व त्या क्षेत्रातील किंवा ठिकाणी भ्रष्टाचार निर्मूलनासाठी उपाययोजना सुचविणे.
- (ड) प्रशासकीय कार्यपद्धती, नियम व इतर शासकीय व्यवस्थेमध्ये भ्रष्टाचारास वाव राहू नये व त्यांचे निर्मूलन व्हावे यादृष्टीने सुलभता व पारदर्शकता आणण्याबाबत शिफारस करणे, जेणेकरून सामान्य जनतेला प्रशासकीय कार्यपद्धतीबद्दल साशंकता वाटणार नाही व त्यांची कामे सहजगत्या कशी होऊ शकतील याबाबत सूचना करणे.
- (इ) या समित्यांनी आपले काम करताना त्यांच्या मुख्यालयाच्या ठिकाणी जनतेच्या तक्रारी किंवा अभिकथने ऐकून घेण्यासाठी वरीलप्रमाणे त्या महिन्यातून कमीत कमी एक दिवस राखून ठेवावा. यास पूर्वप्रसिद्धी देऊन समितीने आपल्या मुख्यालयाच्या ठिकाणी म्हणजे विभागीय समितीने विभागीय मुख्यालय, जिल्हा समितीने जिल्हा मुख्यालय व तालुका समितीने तालुका मुख्यालयाच्या ठिकाणी जनतेच्या तक्रारी/गा-हाणे ऐकून त्या स्वीकाराव्यात. याबद्दल करावयाच्या कार्यवाहीच्या सूचना संबंधितांना द्याव्यात.
- (फ) तालुका स्तरावरील समितीने दर तिमाहीचा कामाचा अहवाल जिल्हाधिकारी यांचेकडे पुढील महिन्याच्या १० तारखेच्या आत सादर करावा. जिल्हाधिकारी जिल्हास्तरीय समितीचा व जिल्हा अंतर्गत सर्व तालुका स्तरावरील समित्यांचा तिमाही अहवाल एकत्र करून त्याच महिन्याच्या २० तारखेपर्यंत विभागीय आयुक्तांना सादर करतील. विभागीय आयुक्त आपले तिमाही अहवाल व आपल्या विभागीय जिल्ह्यांचे तिमाही अहवाल एकत्रितपणे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव (सेवा) यांचेकडे त्याच महिन्याच्या ३० तारखेपर्यंत पाठवतील.

७. माहितीच्या अधिकाराखाली प्राप्त माहिती अथवा इतर स्रोताद्वारे शासकीय अधिकाऱ्यांविरुद्ध भ्रष्टाचार/गैरव्यवहाराचे पुरावे मिळाल्यास अशा अधिकाऱ्यांविरुद्ध कारवाई करण्याबाबत :-

मा.मुख्यमंत्री यांच्या अध्यक्षतेखाली दि.१३ ऑगस्ट, २००८ रोजी संपन्न झालेल्या बैठकीत उपस्थित मुद्यांच्या अनुषंगाने यासंदर्भात माहितीच्या अधिकाराखाली प्राप्त माहिती अथवा इतर स्रोताद्वारे शासकीय अधिकाऱ्यांविरुद्ध भ्रष्टाचार/गैरव्यवहाराचे पुरावे मिळाल्यास अशा अधिकाऱ्यांविरुद्ध प्रशासकीय सेवेतील त्यांच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी त्यांच्या अधिकारात त्वरीत दंडात्मक कार्यवाही करण्यासंदर्भात खालीलप्रमाणे निर्देश दण्यात येत आहेत.

(अ) शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध कायद्यातील कलम १०(२)(३) प्रमाणे "शासकीय अधिकाऱ्याने/कर्मचार्याने नेमून दिलेले काम व त्यांचेशी संबंधित असलेली कर्तव्ये पार पाडताना जाणूनबुजून किंवा हेतुपुरस्सर दुर्लक्ष केले तर त्यांचेविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा शिस्त व अपील नियमानुसार शिस्तभंगाची कारवाई करता येते." अशा अधिकारी/कर्मचार्यांच्या गोपनीय अहवालात कर्तव्य पालनात केलेली कसूर नमूद करण्याच्या तरतूदीप्रमाणे वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी कार्यवाही करावी. तसेच, माहितीच्या अधिकाराखाली अथवा अन्यथा प्राप्त माहितीद्वारे शासकीय अधिकारी/कर्मचार्यांविरुद्ध भ्रष्टाचार अथवा गैरव्यवहाराचे पुरावे मिळाल्यास अशा अधिकारी/कर्मचार्यांविरुद्ध प्रशासकीय सेवेतील त्यांच्या वरिष्ठ अधिकाऱ्याने त्यांच्याविरुद्ध विनाविलंब विभागीय चौकशीची कारवाई करावी.

(ब) तसेच, उपरोक्त परिच्छेद २ ते ७ मधील तरतूदीनुसार, विभाग, जिल्हा व तालुका स्तरावरील भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीची बैठक आयोजित करण्याबाबतची जबाबदारी ज्या अधिकाऱ्यांवर सोपविण्यात आली आहे, अशा अधिकाऱ्यांकडून बैठक बोलविण्यास विलंब झाल्यास, शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध कायद्यातील कलम १० (२) (३) मधील तरतूदीनुसार त्या अधिकाऱ्यांविरुद्ध कारवाई करण्यात यावी.

(क) "वरिष्ठ अधिकारी कनिष्ठ अधिकारी/कर्मचाऱ्यांविरुद्धच्या भ्रष्टाचार अथवा गैरव्यवहाराचे पुरावे मिळाल्यास अशा अधिकारी/कर्मचाऱ्यांविरुद्ध कार्यवाही करीत नाहीत अथवा ती टाळण्याचा प्रयत्न करतात अशी वस्तुस्थिती सिद्ध झाल्यास, अशा वरिष्ठ अधिकाऱ्यांविरुद्ध प्रशासकीय विभागांनी विभागीय चौकशीची कार्यवाही करावी.

८. विभागनिहाय जिल्हा दक्षता समित्या:- प्रत्येक प्रशासकीय विभागाने जिल्हा हा घटक समजून त्या जिल्ह्यातील गट अ/वरिष्ठतम गट-ब अधिकाऱ्याच्या नेतृत्वाखाली जिल्हा स्तरीय दक्षता समिती गठीत करावी.

(अ) वरिष्ठतम अधिकारी :- अध्यक्ष

(ब) दुसऱ्या फळीतील दोन अधिकारी

(त्यापैकी एक महिला अधिकारी उपलब्ध असल्यास) :- सदस्य

वरीलप्रमाणे गठित होणाऱ्या विभागीय जिल्हा दक्षता समितीचे कामकाज या परिपत्रकानुसार होत आहे याबाबत देखरेख ठेवण्याचे काम जिल्हा स्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समिती करेल व जिल्हा स्तरीय अधिकाऱ्यांकडून उचित कार्यवाही होत नाही असे आढळल्यास ती बाब, संबंधित प्रशासकीय विभागाच्या निदर्शनास आणावी. हे काम जिल्हास्तरीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीकडे सोपविण्यात आले असल्याने संदर्भातील अ.क्र. ८ येथील परिपत्रकान्वये विहित केलेल्या संनियंत्रण समित्या रद्द करण्यात याव्यात.

९. तक्रारदाराने विभागनिहाय जिल्हा दक्षता समिती अथवा विभागीय/जिल्हा/ तालुका भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीकडे तक्रार दाखल करणे व त्यावरील कार्यवाहीसाठी कार्यपद्धती व कालमर्यादा :-

(अ) माहितीच्या अधिकाराखाली प्राप्त माहिती अथवा इतर स्रोताद्वारे शासकीय अधिकाऱ्यांविरुद्ध भ्रष्टाचार/गैरव्यवहार/अफरातफर केल्याचे पुरावे हे, संबंधित अधिकारी ज्या तालुक्यात कार्यरत आहे, त्या तालुक्यातील भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीकडे किंवा संबंधित विभागाच्या परिच्छेद ८ नुसार गठित जिल्हा दक्षता समितीकडे तक्रारदारास सादर करता येतील.

(ब) सदर भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीकडे प्राप्त झालेल्या तक्रारीसोबतच्या पुराव्यांमध्ये तथ्य आढळल्यास ३० दिवसांच्या आत सदर तक्रारी, पुराव्यासह तपासून व आवश्यक असल्यास साक्षी घेण्याकरीता, ज्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांविरुद्ध पुरावे सादर झाले आहेत तो ज्या कार्यालयामध्ये कार्यरत आहे, त्या कार्यालयाच्या परिच्छेद ८ नुसार गठीत केलेल्या जिल्हा दक्षता समितीकडे पाठविण्यात याव्यात.

(क) उपरोक्त "अ" व "ब" नुसार प्राप्त झालेल्या तक्रारींच्या संदर्भात उपरोक्त परिच्छेद ८ नुसार गठीत करण्यात आलेल्या जिल्हा दक्षता समितीने ९० दिवसात निर्णय घ्यावा. त्यामध्ये जर संबंधित अधिकारी/कर्मचारी सकृतदर्शनी दोषी दिसत असेल तर त्याबाबत शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्यांना आपला अहवाल सादर करावा. त्याची प्रत शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्यास लगत वरिष्ठ असणाऱ्या प्राधिकाऱ्यास सादर करावी.

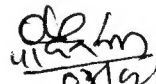
(ड) उपरोक्त परिच्छेद ८ नुसार गठीत केलेल्या जिल्हा स्तरीय दक्षता समितीकडे पाठविण्यात आलेल्या तक्रारींवर ९० दिवसांच्या कालावधीत निर्णय घेण्याची कार्यवाही झाली नाही तर तक्रारदारास त्याची

तक्रार जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीकडे पुराव्यासह सादर करता येईल. त्यास अनुसरून जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीने दक्षता समिती प्रमुखांविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्याबाबतची शिफारस त्यांच्या वरिष्ठ प्राधिकाऱ्यास सादर करावी. त्याचप्रमाणे ज्यांच्याविरुद्ध पुरावे सादर झाले आहेत, त्या अधिकारी/कर्मचारी यांच्याविरुद्ध पुराव्याची तपासणी करण्यासाठी संबंधित कार्यालयातील वरिष्ठतम अधिकाऱ्याकडे जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीने पाठवावी. संबंधित अधिकाऱ्यांनी तपासणी करून योग्य त्या अभिप्रायासह आपला अहवाल जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीला सादर करावा. अशा अहवालानुसार संबंधित अधिकारी/कर्मचारी सकृतदर्शनी दोषी दिसून येत असल्यास त्या अधिकारी/कर्मचार्यावर विभागीय चौकशीची कारवाई करण्यासाठी संबंधित अहवाल जिल्हा भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीने शिस्तभंग विषयक प्राधिकाऱ्यास पाठवावा व त्याची एक प्रत शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्याच्या लगत वरिष्ठ असलेल्या प्राधिकाऱ्याकडे सादर करावी.

- (इ) जिल्हा प्रमुख तसेच विभागीय कार्यालयातील अधिकारी/कर्मचारी यांच्याविरुद्ध भ्रष्टाचाराचे पुरावे तक्रारदाराने विभागीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीकडे सादर करावेत. या सादर झालेल्या पुराव्यांच्या आधारे संबंधित अधिकारी/कर्मचारी सकृतदर्शनी दोषी ठरत असल्यास विभागीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीने आपला अहवाल ९० दिवसात संबंधित अधिकारी कर्मचार्यांच्या शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्यास पाठवावा व त्याची एक प्रत शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्याच्या लगत वरिष्ठ असलेल्या प्राधिकाऱ्याकडे सादर करावी.
- (ई) वरीलप्रमाणे कार्यवाही करीत असताना, ज्या प्रकरणी शासन हे शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी ठरत असेल, त्या प्रकरणी असा अहवाल संबंधित मंत्रालयीन विभागाच्या सचिवांना सादर करण्यात यावा.
- (फ) जिल्हा दक्षता समितीने आपल्या बैठका आवश्यकतेनुसार परंतु किमान ३ महिन्यातून एकदा घ्याव्यात.
- (ग) वरीलप्रमाणे कार्यवाही करीत असताना, जिल्हा दक्षता समिती, तालुका/जिल्हा/विभागीय भ्रष्टाचार निर्मूलन समितीचा संबंधित अधिकारी/कर्मचारी दोषी ठरत नसल्याचे आढळून आल्यास, त्याप्रमाणे संबंधित तक्रारदारास कळवावे.
- (घ) सदर शासन परिपत्रकातील तरतूदी सर्व कार्यालय प्रमुखांनी आपल्या कार्यालयात दर्शनी जागी प्रदर्शित करून सामान्य जनतेला याची माहिती होईल, असे पहावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २०११०२०४१९०५१३००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

०४/०२/११
(पां.जो.जाधव)
उप सचिव

प्रति,

राज्यपालांचे प्रधान सचिव

मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव
 उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव
 सर्व मंत्री व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
 सर्व विधानमंडळ सदस्य
 प्रधान सचिव(सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग
 शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव
 महासंचालक, लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग
 *प्रबंधक, उच्च न्यायालय (मूळ शाखा), मुंबई
 *प्रबंधक, उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई
 *प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई
 *सचिव, महाराष्ट्र विधानसभा सचिवालय, मुंबई
 *सचिव, महाराष्ट्र विधानपरिषद सचिवालय, मुंबई
 *सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई
 *सचिव, महाराष्ट्र निवडणूक आयोग, मुंबई
 सर्व विभागीय आयुक्त/पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/ पोलीस महानिरीक्षक व
 संचालक, एसीबी, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/सर्व पोलीस उप महानिरीक्षक/ सर्व पोलीस आयुक्त/
 सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग
 सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग
 सर्व अधीक्षक, कृषी अधिकारी
 सर्व मुख्य वन संरक्षक
 सर्व सहनिबंधक, सहकारी संस्था
 सर्व उप आयुक्त (महसूल)
 सर्व जिल्हाधिकारी (ह्यांना विनंती की, या परिपत्रकात नमूद केल्यानुसार तालुकास्तरावर भ्रष्टाचार
 निर्मूलन समित्या नेमण्याबाबत त्यांच्या अधिपत्याखालील तहसिलांचे प्रभारी सहायक/
 उप जिल्हाधिकारी यांना तात्काळ सूचना द्याव्यात.)
 सर्व जिल्हा परिषदाचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
 सर्व पोलीस अधीक्षक
 सर्व अधीक्षक/कार्यकारी अभियंता, पाटबंधारे व सार्वजनिक बांधकाम विभाग /सर्व विभागीय मृद
 संधारण अधिकारी/सर्व जिल्हा उप निबंधक, सहकारी संस्था/सर्व निवासी उप जिल्हाधिकारी/सर्व
 तहसिलांचे प्रभारी सहायक/ उप जिल्हाधिकारी
 सर्व मंत्रालयीन विभाग
 (ह्यांना विनंती की, या परिपत्रकातील सूचना त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय
 प्रमुख यांच्या निदर्शनास आणाव्यात)
 मंत्रालयीन विभागाच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग/कार्यालय प्रमुख
 सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व प्रशासकीय कार्यालये
 सामान्य प्रशासन विभागातील कार्यासने
 महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई (पत्राने)
 निवडनस्ती.
 *पत्राने

*****